

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Pavli Laymann è Societate I: Theologiae Moralis
Compendiv[m] absolutissimum et in quinq[ue] libros
partitum**

Laymann, Paul

Moguntiae

Pars III. De obligationibus contractis ex in iusta læsione corporis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40716

PARS TERTIA.

De Obligationibus contractis ex
iniusta læsione Cor-
poris.

Homicidium & mutilatio vel est sui ipsius, vel alterius: Si alterius, aut publica id auctoritate fit, aut priuata. Si priuata, vel ob necessitatem defensionem, vel non: & tunc rursus vel fit, vel voluntate. Atque iterum vel voluntate directa, vel ex proposito, vel indirecta & interpretatiua voluntate.

C A P. I.

De Occisione & Mutilatione sui ipsius.

- 1 Seipsum sine causa necessitatis mutilare, aut cadere, est iniuria contra Deum. Ratio, quod haec membrorum suorum non sit Dominus, sed Deus Ergo iniuriam abscindens infert Deo.
  - 2 Maioris vitandi mali causa, puta si aliquis ab alio occidendus sit, licitum est seipsum mutilare. Ratio, Nam licet homo non sit Dominus vitæ ac membrorum, est tamen conseruator: Mutilando autem vnum membrum, ne maius damnum corpori inferatur, prudenter custodit vitam, quare potestas ipsi à Deo naturæ auctore, concessa esse videtur.
- NB. Peccant parentes curantes propter causam castrare filios suos, quippe sæpè cum animæ peccato coniunctum.
- 3 Seipsum occidere nunquam licet, nisi Deum timeat, quia homo non est Dominus vitæ suæ. Sicut enim miles non potest discedere à statione sua sine

iusu imperatoris, ita nec licet homini ab hac vita migrare sine Dei voluntate. Confirm. Aut enim homo innocens est, & tum non licet, Exod 33. In fontem ac iustum non interficies. Nocentem verò iudex interficere debet, nemo autem Iudex sui ipsius esse potest. Confirm. 2. Nec alia animalia se ipsa occidunt, ad eò alienum est hoc à natura.

NB. Sancti Martyres ex Zelo & amore martyrij suam ipsorum mortem operati sunt, sicuti legimus de S. Apollonia. Samson excusatur non se ipsum ex proposito occidisse, sed dum aliorum iustæ occisioni incumberet, mortem propriam fortiter pertulisse; sicut Lessius ait: Licitum esse, ut horrendam incendij flagrationem effugas, ex alto loco desilire, quamvis cum certo periculo mortis: non enim intendis te occidere, sed dirum tormentum fuga euadere: Ita excusantur milites in prælio navali nauem incendentes, ne in hostium crudelium manus veniant.

Ad mortem se offerre, & ab alio inferendam permittere, non semper illicitum est, imò interdum præceptum, ut pro fide aut Republica quæ præferenda est vitæ priuatæ, V. C. ad ciuitatem ab hostium obsidione liberandam, tradendo hosti innocentem, non ut is occidatur, sed ut Respublica seruetur, cum hæc non sit cooperatio formalis ad homicidium, sed tantum permissio.

NB. Propriam vitam non teneris seruare abscessione pedis. Ratio, quia præceptum seruandi vitam affirmatiuum est, non omni tempore ac modo obligans.

Corporis voluntaria castigatio debet esse moderata, iuxta 1. Cor. 9. ieiunijs & vigilijs vitam notabiliter minuens, peccat mortaliter.

6 Martyrum est perfectissima Confessio veritatis, quando homo mortem ipsam perferre potius eligit, quam ut fidei veritatem verbo aut opere detrahat, Vide dicta hoc lib. sect. 3. num. 3.

NB. Apud hæreticos, ubi nullus fructus speratur, concionari, sacrificari cum vitæ periculo est operum meritis, & contra legem charitatis; quippe peribendo causam infidelibus peccandi. Inuolare in idola non licet, nisi superior paganorum sis, aut Deus iubeat.

NB. Aliquando expedit fugere infideles, vitæ tuis viuendo pluribus prodesse possis, iuxta verbum Christi Matth. 10.

7 Opus Martyrij, etsi laudabiliter obiri possit, tamen semper in præcepto est, se d tantum in necessitate, ubi scilicet honor Dei & spiritus aliorum proximorum damnum patiat, quod abstinendum de Catholica prædicando publicè.

8 Qui se ipsum voluntariè interimit, in loco sepeliri non debet, nisi ex furore, amentia, namque aliæ passiones, ira, timor, &c. adeò vehementer terdum sunt, ut animo plenam deliberationem retineant, efficiantque ex opere mortali, veniale, nec iam contingere solet, ut vehementissima passio stititæ, concurrente atrabile, ita hominis animam phantasia occupet, ut rationis vsum adimat.

NB. In Dubio, utrum quis deliberatè amentia se occiderit, iura Ecclesiastica significant, quæ praxis Ecclesiæ obseruat, ut tales sacra sepulchra suffragijs sint priuandi, partim id pertinet ad Reuerentiam sacri loci; partim quia sicut in alijs criminibus, ita & in hoc inspicitur factum per se malum, deo que voluntariè admissum & pœna dignum, ut

præsumptio contraria adfit, veluti si fuit vir spectatæ probitatis, quem nullo modo credibile sit tale facinus deliberato animo admittere, in animum induisse. Quod si aliquis reperiatur in puteo mortuus, vel in carcere, & non constet, cenferi non debet, se ipsum præcipitasse, nisi magna indicia antecesserint. Quia non probat hoc esse, quod quandoque contingit abesse, & in tali dubio non est præsumendum delictum.

Homo se ipsum occidens, si ante mortem signa pœnitentiæ edidit, potest sepeliri in loco sacro, sed in foro iudiciali propter talem pœnitentiam non remittitur pœna decreta confiscationis omnium bonorum, si Reus delatus metu futuræ sententiæ mortem sibi consciuit Bona eorum, qui insaniam se occiderunt à fisco vindicanda sunt.

C A P. II.

De Homicidio quod publica auctoritate fit.

licet Magistratus non habet ius ad arbitrium occidendi suos subditos, quippe non habens dominium in corpora subditorum, tamen ius habet occidendi subditos, in iustum criminis vindictam, iuxta Exod. 22. & Rom. 13. Ratio, Cum primum homines in vitæ societatem cœunt naturalis ratio dicat ad eius conservationem necessariam esse, ut Respublica Princeps, tanquam caput, ius habeat delinquentes puniendi, etiam morte si opus sit, Communitas enim ita se habet ad Ciues, sicut se habet homo ad membra singula; Atqui homo, ne totum corpus pereat, habet ius tollendi vel abscindendi infectum Ergo à pari.

Coroll. Non occides, concernit innocentes priuata autoritate extra casum necessariae defensionis.

2 Proscriptum & bannitum per publicam sententiam mortis, cuius est populo occidere concessum, si fiat non ex odio sed zelo & non pendente appellatione, aut extra territorium proscribendi, & non parentes, vxor, liberi, qui proscriptum alere tenentur, siquidem ius ciuile iura naturalia non tollit, actualis Reipubl. hostis sit. Probatur Concilio. Cum enim Reipublicae inter sit de malefactoribus vel hostibus poenam mortis sumere, id autem esse non possit, postquam Reus aufugit, nisi publica facultatem omnibus tribuat occidendi malefactorem, poterit quandoque si res exigat (ob gravem causam) hanc facultatem dare, & consequenter quiuis est populo accipere & exercere.

3 Fas non est proscripto, se defendere contra hostem aggressorem, eum occidendo vel mutilando. Nam aggressor est veluti publicus minister iniustitiae habens occidendi bannitum, Ergo si proscripto resistat, resistit publicae potestati, & iniurius non minus quam si resisteret carnifici. Non est proscripto permessa defendendi facultas, ubi offendendi est de iure facultas; aiunt Doctores in l. i. C. quando liceat. Concilio. Alioquin posset dari bellum ex utraque parte licite iustum, seclusa ignorantia, quod omnino negant.

NB. Extra territorium proscribentis fas non est proscriptum vel bannitum occidere. Nullus enim Magistratus ius dicere potest extra territorium suum sine expressa vel rationabiliter praesumpta licentia.

4 Iniquae sunt leges ciuiles, si adulteros a proprio patre, marito, occidi permittant approbatiue.

io, quia non est singulis concedendum, quod per Magistratum publicè potest expediri. reg. 136. ff. Et inauditum & non condemnatum à priuato occidi, nulla æquitas patitur, imo contra Charitatem hominem adeo imparatum & impœnitentem occidere: Iustæ tamen sunt istæ, si permittant solum negatiue, quia talem homicidam ob iustum dolorem, quem in tali casu decoquere difficile non puniunt nec actionem criminalem, nec ciuilem recipiunt. Vnde sacri Canones excommunicationis sententiam remouent, qui in Clericum cum vxore, matre, filia, sorore turpiter inuentum, manus iniecerit violentas.

C A P. III.

De Homicidio ob defensionem.

Actualem sui aggressorem occidere volentem, quilibet præuenire & occidere potest, cum moderamine inculpatae tutelæ, iuxta c. si vero. i. de sentent. excomm. *Vi in vi repellere, omnia iura, omnesque leges permittunt.* Et l. 3. ff. de iustit. & iure: *Iure hoc euenit, ut quod quisque ob tutelam corporis sui fecerit, iure fecisse existimetur.* Ratio, quia secundum ordinem charitatis, quisque propriam vitam præferre potest alienæ, dummodo tantum agatur de bono priuato, non etiam publico Nam sicut fieri potest, ut non tantum liceat, sed debeas etiam te defendere ab aggressore vili, & tu sis Reipublicæ valdè utilis, sic etiam fieri potest, ut tenearis potius mortem innocens perferre, quam aggressorem Reum valdè vtilem Ecclesiæ & Reipubl. occidere.

Moderamè inculpatae tutelæ (ein rechtmässige Nothwehr

Gg 4 wehr

est, si alio faciliore modo te defendere non possis, quam occidendo. Idem sentiendum de insidiatore vitæ tuæ, & quouis innocente dormiente in via, & te per accidens proculcando, si alio modo fugere hostem non possis.

2 Vir nobilis & militaris, licet fuga declinari potest imperum aggressoris, plerunque tamen non obicitur. Ratio, quia huiusmodi hominibus fugere plerunque ignominiosa est, aliter sentiendum de humilionibus & Clericis, quorum laus non in usu armorum, sed virtutum Charitatis &c. consistit.

3 Prouocato ad duellum plerunque non est tutum comparere seu acceptare. Ratio, quia nec prudentum vitio vertet tibi, quod legem Dei conserues, hominisque occidendi periculum ablatum iusta necessitatis causa non adeas, imprudentium autem vana iudicia in re adeo graui attendenda non sunt. Dixi plerunque. Nam in rarissimo casu, si miles in exercitu, vir equestris in aula regia, officio, dignitate, Ducis aut Principis favore, ob ignauitæ suspicionem, excidere debeat, nisi identidem prouocanti se sistat, non audebit minare eum, qui mera defensionis gratia parauerit.

Idemque sentiendum, si ad pugnandum lacessit alterum, crebra conuitia adijciat, qua ille molestus subeundo dedecore aliter liberare se non possit, nisi armis congregiatur. Nam si ad defendenda bona est occidere, multo magis si ira necesse sit ad defendendum honorem, cum honor plus valeat, quam bona. Dūmodo spes sit contra hostem preualendi, alioquin illicitū erit, certò mortis periculo se exponere.

ad vitandum dedecus (vtpote minus bonum morte, & minus malum morte) quod non ex hominis delicto, sed ex vulgi sinistra opinione. Nam vulgi error est, pro honore moriendum esse.

NB. Licet nefas sit post acceptum vulnus, alapam, cessante periculo vltioris plagæ aduersarium repercutere, quia talis percussio post illatam, & non amplius impendentem violentiam, non defensio, sed vltio censenda, quam constat priuata auctoritate illicitam esse; iuxta c. significasti. 2. de homicid. *Vim vi repellere, omnia iura legesque permittunt, non ad sumendam vindictam, sed ad iniuriam propulsandam.* Tamen si vir strenuus illatum sibi dedecus ex alapam. V. C. nulla alia ratione à se remouere possit, quam quo furi licet resistere eum consequendo, vt ablata recuperentur. Excipe, nisi qui contumeliam intulit perat veniam. Vide Lessium contrarium docentem.

Non solum pro defensione vitæ, aut honoris, sed etiam facultatam, quæ non modici momenti sunt, & alia ratione liberari non possunt; concessum est, etiam Clerico, aggressorem vel raptorem mutilare, interficere. Ratio est partim quod lex naturæ ad propriam sui defensionem contra iniustum sui ~~defensio~~ *inueniuntur* rem inclinata id permittat, partim quod ciuiles etiam constitutiones eiusmodi facultatem omnibus tribuant. Quod etiam confirmant bella instituta à Republica ad recuperanda bona, neque ad hominum occisionem: Nam alioquin scelerum impunitas probos ad peccandum audentiores redderet.

NB. Etiam furem nocturnum non licere occidere, si quis possit res suas sine occisione recipere, sed

quia plerunque nescitur an veniat talis ad occidendum, an rapiendum, tunc periculi declinandi causa, nisi damni homines acciri possint, impune occiditur.

§ Si quis ius habeat aggressorem vel raptorem occidendi defensionis causa, etiam aliis concessum esse vim passo opem ferre. Quin interdum obligatio incumbit, seu ex charitatis, (v. c. parentibus liberis) seu ex iustitiae lege, ut principes vias tutas à latronibus reddant. Vasalli, milites, famuli, eo pacto tacito conducto à dominis, ut Domini contra iniquos aggressores defendere teneantur.

CAP. IV.

De Homicidio Voluntario & Casuali.

¶ **H**omicidium aliud est casuale: (casu contingente) est, quod fit præter agentis intentionem sine voluntate fiat, siue illicitè, vacat omni culpa) aliud voluntarium, idque vel directè (ex proposito, & non impediendo mortem, si debueras, v. c. nauta) vel indirectè & interpretatiuè cum culpa, sed sine dolo, si dolosa occisio capitis diminutionem meretur. Nobiliores mitius puniuntur, & in Insulam deportantur.

Qualificatum homicidium (parricidium, & homicidium) grauius puniri solent.

Præterea aggrauatur homicidium voluntarium ex modo occidendi, V. C. per conductionem, & insidias, veneno; adimitur enim homini ius naturale sui defendendi, iuxta l. 1. Cod. de malef. Plus est hominem veneno extinguere, quam occidere gladio.

NB. Qui per quam culpam, quamuis latissimam

(non enim hæc æquiparatur dolo) hominem occidit, non ordinaria pœna homicidii, sed arbitraria iudicis afficiendus est; grauitas aut leuitas culpæ à iudice æstimanda est.

Qui in amentia, somno, ebrietate inuoluntaria & inculpata hominem occidit, extra culpam & pœnam est. Talis ebrietas est Noe, Gen. 9. Qui verò voluntariè & culpabiliter se inebriauit, & in ebrietate consuetudinem rixandi perspectam habens, homicidii periculum suspicatus fuerat, propter peccatum intemperantiæ & iniustitiæ pœnæ arbitrariè iudicis subiectus est. Ratio, quia tale homicidium non est ex proposito siue voluntarium directè, sed indirectè tantum, & in causa sua culpabile. Quare si quis cognitam habens suam propensionem, id eo se inebriasset, vt hominem occideret, secuto effectu ordinaria pœna afficiendus foret, teste Co-uarruv.

Quod si quis culpate se inebriauit, sed de homicidii periculo nihil suspicatus, nec inclinatus ante ad pugnam, non est pœna afficiendus. Ratio; Tale homicidium neq; est directè voluntarium, vt patet, nec indirectè, & in causa; nam vt aliquid voluntarium censetur, necesse est, effectum vt plurimum, & frequenter coniunctum esse cum aliqua voluntaria operatione, alioquin non censebitur effectus per se & secundum intentionem virtuales; sed casualis ac per accidens. Atqui hominis occisio raro cum ebrietate coniuncta est. Ergò non voluntarium sed casuale & inculpabile homicidium censei debet; ita excusatur factum Loth. Gen. 9. Quod si in aliqua Republ. consuetudo ebrios puniendi, ob euentum homicidii in externo foro pœnam augeri.

Qui

- 3 X Qui malitiose impedit ne fetus concipiatur, aut conceptus animetur, non verè, sed quasi homicidium committit, & mortaliter peccat. Ratio, Homicidii festinatio est, prohibere nasci. Nec refert, natam qui eripiat animam, an disturbet nascentem. Homo est, qui futurus est, nam fructus in semine est. Qui autem fetum animatum enecat, verè homicida est, & efficitur irregularis. Communiter autem masculus accipit animam rationalem quadragésimo die à conceptione, foemella 80.
- 4 Si fetus in animatus est, facilius permittitur propter matris salutem, medicum eum expellere. Ratio, quia tali modo fetus est quodammodo aggressor, seu causa efficiens materni obitus, igitur eum abigere inanimatum, naturali iure licet. Tum si medicinae tales sint, quae directè tendunt ad fetus occisionem, puta venenum adhibere nunquam licet, cum hominem innocentem directè & per se occidere nefas est. Medicinae autem directè ordinatae ad sanitatem matris, licet per accidens timeatur occisio fetus. V. C. Sectio venæ purgationes licet adhibere; si certo putetur mater cum prole moritura. Ratio, quia innocentem per accidens & præter intentionem in casu necessitatis occidere, à recta ratione alienum non est. In proposito autem casu occisio maximè per accidens contingit. Quod si (quod tamen vix possibile) crederetur fetus matre moriente viuum nasciturum & expectandum fore, tunc ordo charitatis postularet, ut mater abstinere à medicamentis, etsi moritura, & in vita spiritualis (quae meritò præferenda corporali matri) præservaretur.
- 5 Suadens aut mandans homicidium iniustum fieri, crimine & pœnis patrati homicidii tenetur. Quod si mar-

si mandatum quis reuocauerit ante executionem coram mandarario, liber est ab irregularitate.

NB. Inter mandantem & consulentem dispar ratio est, quia mandatum fit in gratiam mandantis; consilium autem datur in gratiam capientis, & ante dispositi ad homicidium. Vnde sequitur, si suadeas Titio occidere, qui antea tale propositum firmiter conceperat, quod nihil efficias: Sin verò mandes ad Effectum, efficis, vt tuo nomine homicidium fiat, tibi que vt causæ adscribatür.

Qui homicidium suo nomine patratum, postea ratum habet, licet alius iuris pœnas, v. c. excommunicationis censuram incurrat, non tamen irregularitatem, quæ solum macula & non pœna, neque damni refarciendi obligationem. Ratio reg. 10 in 6. *Rationem retrotrahi, & mandato non est dubium equiparari.* Quod si quis homicidium non suo nomine patratum approbet, non censetur ratificare: Ratio, quia *nemo ratificare potest, quod suo nomine gestum nõ est.* cum quis de sent. excom. in 6.

Qui hominis necem cum facile posset impedire, negligit, irregularitatem non contrahit, nisi ex iustitia obligatus fuerit ad defendendum. Non enim talis peccat contra iustitiam, cum homicidium non committatur, nec irregularis sit, tamen peccat contra charitatem.

Quædam personæ specialiter obligatæ sunt ad impediendam necem iniustam, id est, principes, parentes.

NB. Medicus Homicida est, si cum posset impedire mortem infirmi, & negligat, si que irregularis.

CAP.

DVellum non est medium aptum ad demonstrandam veritatem, & in testimonium innocentiae saepe enim accedit, ut innocens succumbat.

- 1 Licitum non est Iudici duellum Reo indicere, propter scandalum si reus innocens: sed quandoque licitum est Reo, in tali necessitatis casu acceptare, tum ex zelo publicae iustitiae, (si uterq; reus) tum propriae vitae salvandae gratia.

NB. Si alicui certo cognitum sit, se per calumniatorem (accusatorem falsum) iniuste in iudicio oppressurum iri, licet ipsi duellum offerre & acceptare, quando unico hoc medio periculum mortis, infamiae, amissionis omnium bonorum à se accipere putat. Afferunt Molina, Nauarr. Sed Laman.

- 2 Ad liberandam vitam è certo periculo mortis quandoque fas est cum iniquo accusatore periculum instituire quocunque modo, eo quod contra iniquum accusatorem & insidiatorem vitae naturali iure cuius permiffa sit defensio. Ergo si aliud medium non suppetat evadendi, potest duello quod defendere, tamen cum consensu Principis. Quod honoris & fortunarum defensionem, vix in praesens occurret casus. Nam vel innocentiam tuam defendere potes, vel non. Si primum, nulla erit duellum necessitas; si secundum, etsi duello certes ac vitas non ideo criminis suspicionem abolebis. Ob bona temporalia non videtur hoc Christiani homini contentaneum. Calumniatorem autem te in vitae defensionem adducentem, clam è medio tollere, si volens, pessimum

peffimum exemplum ac scandalum dabis si innotescat à te hominem à calumnia non conuictum occisum esse, & alii sequentur cum maximo Reipublicæ detrimento.

In bello seu offensiuo seu defensiuo plerunque licitum non est duellum cum hoste instituire (quippe cum inefficax sit modus resistendi per vnum: efficacior autem modus resistendi coniunctis viribus. Ergo inique communis defensio vni soli committitur) nisi in his casibus; si hostis duellum exercitui offerat, ad auertendam ignominiam & finendum bellum, iuxta exemplum Dauidis. 1. Reg. 27.

Pœna excommunicationis decreta est contra duello congregantes, & eorum patronos, auxiliares spectatores, & Ecclesiastica sepultura priuandi. Excipe Germanos, qui à censura videntur excusari, ob non receptum Concilium.

CAP. VI.

De obligatione compensandi damnum ex homicidio, vel mutilatione.

NB. Contra iniquum aggressorem duæ actiones conueniunt. Vna ad compensationem damni illati, secundum commutatiuæ iustitiæ æqualitatem, cuiusmodi obligatio ex ipsa natura facti oritur ante sententiam Iudicis, sed si homicidæ pœna mortis à Iudice decernatur, compensatio damnorum ferme exigi non solet, cum tamen in rigore possit, eò quod damna priuata per publicam punitionem non reficiantur. Altera est actio ciuilibus & criminalis ad satisfactionem pro iniuria de qua dixi tract. hoc parte 2. cap. 6. num. 6.

In æsti-

1 In aestimatione damni, quod iniuste vulnerandi resarcire tenetur, imprimis veniunt, impensa facta in medicos, chirurgos; deinde operæ quibus homo caruit, vel cariturus est. V. C. si opifex vulneratus, in labore impeditus, lucrum illi cessans compensari debet deductis tamen expensis, quas facere oportuisset, non vero molestiæ, laboris, cum lucrum plerumque labori commensuratum.

2 Pro cicatricis deformitate, membri, ipsiusque vitæ iactura, nulla compensatio faciendâ est ante Iudicis sententiam, iuxta l. ultimam ff. de his. *In hominibus vero nulla corporis aestimatio fieri potest*, id est, vitæ hominis liberi & membrorum integritas alterius generis & altioris ordinis sunt, quam ut in commutatione pro pecunia venire, & quasi venalia fieri possint: tamen potest Iudex in foro externo secundum iustitiam vindicationem multam pecuniariam hominibus decernere, applicandam offenso, eius hæredibus. Et confessarius in foro interno pro pœnitentiâ potest imponere Reo sacrificia preces, &c. animamque eius applicandas.

NB. Sumptus funebres non veniunt in restitutionem, nisi occasione necis illatæ. V. C. in alieno loco, vel extra patriam, maiores fieri oportuerit.

3 Homicida damnum compensare debet, quod inde provenit occisi parentibus, liberis, uxori ob iunctionem, quam gerebant cum persona defuncti, atque inde ortum legale ius petendi ab eo alimentum. Quod si ipsis hæredibus ob iniustæ mortis accelerationem minuatur, compensatio illati damni facta erit, nisi percussus percussori sponte omnem restitutionem condonarit. Damnum verò quod familiaribus & clientibus per accidens provenit, non in

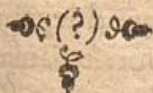

detur ex iustitiæ lege compensandum esse, eo quod defunctus ex iustitiâ nihil debuerit.

Creditoribus illatum damnum ex iustitiâ resarcite debet homicida; eo quod occisus arctiore obligatione iustitiæ tenebatur erga creditores, quam erga parentes liberos & uxores, cuius rei signum est, quia his alimenta & hæreditas non præstatur, nisi deducto ære alieno. Ergo si homicida filiis, uxori damnum illis euentum, resarcire tenetur, multo magis creditoribus, quamuis id in præxi non obseruatur.

¶ Ut homicida vel vulnerans in conscientia obligatus sit ad damni compensationem, necesse est, eum aduersus iustitiâ deliquisse. Vnde, qui alium ad duellum prouocauit, vulnerans illum non tenetur ad ullam restitutionem. Ratio, quia volenti non fit iniuria, idem censendum de occumbente in hastiludio propter pactum remissionis; quod implicite inter illos intercedere censetur.

NB. Qui aggressorem vulnerauit, ultra moderamen inculpatæ tutelæ tenetur resarcire damnum secundum proportionem iniusti excessus. Alii autem dicunt quod ad totum damnum tenetur propter peccatum mortale commissum, propter excessum, quod secum trahit integram restitutionem, nisi iudex in tali casu damni restitutionem condonet.

De Irregularitate orta ex homicidio, vel venditione publica auctoritate facta.

1. **A**D Irregularitatem contrahendam V. C. ob defectum perfectæ lenitatis non requiritur culpa, sed sufficit voluntas etiam virtualis secuto effectui. Ratio, quia irregularitas non est pœna, sed macula moralis, siue indignitas ad altaris ministerium. Indecens enim est, ut is, qui voluntariè siue necessitate hominis sanguinem fudit, Christi manus etiam in altari repræsentet. Tales sunt Aduocati, Iudices, Assessores, Accusatores, Demonstratores, testes, tabelliones, qui torquendo primit confessionem Rei, Qui dicitur, scribit, signat, publicat literas pro vindicta sanguinis destinatam, et Executor sententiæ satellites illius. Illi omnes irregularitatem incurrunt, ob defectum perfectæ lenitatis. Idem lictores, si capti occiduntur.

2. Necessè tamen est, ut cooperatio ad mortem notabilis sit & non admodum remota, unde cooperatio facientes scalas, patibula, non sunt irregularitatis, sed qui applicant funes & scalas; hi enim cœtur causa propinqua. Item si Titius literas committas (continentes mandatum capiendi mandatum) Clerico det ad legendum, non fit irregularis Clericus, eò quod sit causa remota. Non irregularis fit, qui impetrat, ne Reus per viam publicam, cum suo, & familiæ maiore dedecore ducatur, sed via breuiore, etsi per accidens contingat mortem accelerari. Nec Clericus spectans Reum supplicat

Supplicio afficiendum, inde cens tamen est ob curiositatis vitium.

NB. Si confessarius hortetur Reum, ut in via procedat, non fit irregularis, nam parum pro nihilo reputatur, si autem cooperatio vel acceleratio notabiliter facta sit, irregularitatem contrahit.

Prælati absque irregularitatis periculo Reum velati incorrigibilem seculari potestati tradere possunt. Ratio, quia ipsi mortis sententiam non pronuntiant, imò generatim adhortari possunt magistratum, ut exequantur.

Si Episcopi & similes prælati, temporalem etiam Jurisdictionem obtinent, leges aduersus malefactores condere, Iudices creare, iisque causas criminales committere non prohibentur, adiecto mandato, ut iuris ordo seruetur. Potest tamen etiam pœnam ignis mutare in leuiorem, quia hoc modo non causa mortis aut supplicii existunt, sed potius, ut pars supplicii dematur, qui misericordiæ non seueritatis actus est.

NB. Clericus fit irregularis, si suadeat ex iure, aut consulat etiam generaliter rei veritatem aperiendo, posse talem & talem accusari, & mutilatio, vel mors sequatur, [¶] Confessarii possunt Iudicibus in Confessionibus denegare Absolutionem, nisi Reum noxium Reipubl. morti adiudicare proponat, item possunt hortari Reum, ut crimen fateatur. Nam Ecclesia noluit irregularitatis obicem ponere, quominus Iurisperiti & Confessarii scienter ac munere suo salubriter fungi possint.

Qui in persona, etiam Clerici, vel rebus suis, aut suorum domiciliorum, coniuكتورum, nō aliquorū extraneorum iniuriam passus est, absque irregularitatis

Hh 2

laritatis

laritatis periculo malefactorem Magistratum decernere
ciare & ciuilitate contra ipsum agere potest, cum ex-
pressa protestatione, quod sanguinis vindictam
non intendat. Ratio, quia alioquin daretur materia
plerisque trucidandi eosdem, & eorum bombas
berè depraedandi. Inò etiam Ecclesiasticus potest
malefactorem suum, si necesse, eo sine capere, detinere,
& Iudici tradere, quia cui concessus est sanguis,
ei etiam media necessaria ad talem finem.

NB Talis protestatio non prodest Iudici aut
uocato, quia tales non propriam sed alienam causam
sequuntur, quæ etiam ratio est, cur Clerici
ordinariè compelli non possint ad faciendum testi-
monium in causa criminali, quia illis per Canones
prohibitum est.

- 6 Canones non infligunt notam irregularitatis
propter officium debitum ex lege charitatis, ab
usu virtutis. Vnde licitum est absque irregularitate
periculo accusare malefactorem, si ita necesse sit
defendam vel liberandam Rempublicam
centem à graui periculo.

NB. Irregularis non fit, qui frigida infanter
perit, etsi contingat ideò citius mori, nec quod
mat ut fur deprehendatur, suspendendus, quia
charitatis exercitum est.

NB. Dixi Actionem civilem institui posse
Actio criminalis de delicto, quod mortem vel
lacionem meretur à Clerico sine peccato & periculo
lo irregularitatis non potest institui, nec ciuilitate
statio, utpote inutilis & factio contraria.

Dixi cum expressa protestatione; Nam qui de-
nunciat vel accusat etiam ciuilitate de crimine, qui
scit dignum morte vel mutilatione, is in directa
lacione

luntate censetur esse causa mortis, quippe ad quam discernendam Index ratione officii sui moueri solet, occasione eiusmodi denunciationis. Verum talis indirecta voluntas, secundum Canonum constitutiones retractari censetur, per protestationem illam, eo saltem casu, quo quis suam vel suorum iniuriam prosequitur.

CAP. VIII.

De Irregularitate ex homicidio contingente in bello offensiuo.

Qui in bello offensiuo propria manu occidit vel ¹
mutilat, irregularis efficitur, in bello iusto ex defectu perfectæ lenitatis ex iniusta deformatione.

Qui bello iusto intersunt, opemque adferunt, si ²
neminem propria manu mutilent, irregularitatem non contrahunt, idque idè ne homines metu irregularitatis à bellando absterrentur. Secus est in bello iniusto, in quo ob vnius occisionem vel mutilationem omnes, qui auxilium attulerunt, irregulares efficiuntur, tanquam vna causa moralis.

CAP. IX.

De Irregularitate ex homicidio ob defensionem.

Qui ob necessariam corporis sui defensionem ¹
occidit vel mutilat hominem, irregularis non fit, nec infantes nec dormientes, nec Clericum, nec occidentes inuafores suos.

Qui ob necessariam Reipubl. vel hominis inno- ²
centis defensionem ex obligatione charitatis pugnat, ³
Hh 3 irregula-

irregularitatem non contrahunt. Ratio, Irregularitas non incurritur, nisi ex homicidio spontaneo, hoc autem de quo loquimur, non omnino spontaneum, sed cogente necessitate legis patrata est. NB. Iudaei, carnifex, sponte assumerunt officia sua.

NB. Clerici in maioribus pugnantes propriam vitam in bello defensionem, incurunt irregularitatem, quando per laicos vis & iniuria depelli potest, licet si per laicos patria ab iniquis inuasionibus liberari non possit.

¶ Qui iniquum aggressorem (furem etiam) ob fatu-
tatem aut bonorum defensionem mutilat, occidit, irregularis efficitur ob defectum mansuetudinis, quia magis conforme est Christianae charitati ad imitationem mansuetudinis Christi, iniuriam sustinere, secus in defendenda vita. Hunc enim casum canonem receperunt, quod tanto minor in ea cernatur mansuetudinis defectus, quanto maior & naturae conformior vitae defendendae necessitas.

CAP. X.

De Irregularitate ex homicidio voluntario & Casuali.

¶ **O**B Homicidium merè casuale ac fortuitum incurritur irregularitas, siue aliquis de ditione rei licitae seu illicitae; quia irregularitas non incurritur nisi in casibus iure expressis.

¶ Adulter irregularis efficitur, si occasione adulterii homicidium, occidendo maritum aggressorem, commisit, modo ille tale periculum praeviderit, quod indirecte causam praebuit secuti homicidii propter vitae defensionem.

NB. Irregularis efficitur, qui iubet aliquem occidere.

berari, prohibens ne mutilet, vel occidat, ille verò mandati fines egressus, mutilarit vel occiderit iuxta decisionem c. vlt. de homicid. in 6. vbi ratio additur: Cum mandando in culpa fuerit, & hoc euenire posse debuerit cogitare.

Clericus in sacris irregularis efficitur, si exercendo artem Chirurgicam, per incisionem vel auditio-
nem, quamuis omni adhibita diligentia, hominē occidat vel mutilet. iuxta reg. 19. in 6. *Non est sine culpa, qui rei quæ ad eum non pertinet, se miscet.* Excipe in tali necessitate, vbi chyrurgus haberi non potest, nec clericus fit irregularis, si præter intentionem in venatione occidat hominem, quia perraro cum venatione coniuncta est hominis occisio.

Ad contrahendam Irregularitatem ex homicidio indirectè voluntario, requiritur culpa mortalis, si quis operam dedit rei licitæ: sin verò rei illicitæ sufficiens e videtur culpa venialis.

Excepta prioris habes in Iudice præter intentionem Reum ad Carcerem damnatum, ita victus tenuitate premente, vt fame conficiatur. In iudice Reum torquente & præter intentionem occidente, in Magistro disciplinae causa puerum castigante, & præter intentionem occidente, in Medico vel Chyrurgo per negligentiam vel imperitiam respectu ægroti, in infirmum mouente ægrum in lecto, & præter intentionem mortem accelerante, in patre paupere prolem præter intentionem in lecto opprimente. In patrefamilias ferocem canem alente & incaute ligante. Excepta posterioris. In Clerico in venatione hominem præter intentionem occidente; In clerico saltante cum grauida, vnde abortus prolis animatæ contingit. In praxi

Hh 4 tamen

tamen nemo nisi ob mortale censetur incurrere irregularitatem. Nam vtrum homicidium securum sit ex operatione secundum se licita an illicita, pertinet ad forum externum tantum, in quo praesumptio fieri solet, contra eum, qui rei illicitae operam dedit, non sine lata eius culpa homicidii accidisse, praesumptio autem cedit veritati.

- 5 Si vulneratus vulnere tamen non lethali, tamen mortuus est ob chyrurgi penuriam aut imperitiam, inique vulnerans irregularis efficitur. Nam hoc est vulnus causa physica mortis existit Eademque ratio cui si occasione vulneris alius morbus accessit, mortem inferens. Nam *causa causa*, censetur etiam *causa causati*.

- 1 E contra, si vulneratus conualuit & reincidente vulnerans ab irregularitate & obligatione homicidii immunis erit, idque Iudicio Medicorum relinquendum, an mors ex vulnere nec ne.

CAP. XI.

De Irregularitate ex mutilatione.

- 1 **M**utilasse is solum dicitur, qui alicui membrum abscidit.
- 2 Qui alteri aurem, nasum, aut digitum vnum maioribus amputauit, videtur irregularitate incurrere (nam de minoribus dubitat Suarez) Ratio quia Canones intelligunt, quamlibet partis organicae abscissionem, ob quam corpus humanum notabiliter sua integritate priuatur.
- 3 Qui sibi ipsi digitum aliudue membrum pro iniquitatem abscidit, irregularis est.

C A P. XII.

De dispensatione super Irregularitate & homicidio, mutilatione.

NB. **P**riuegium Episcopis in Trid. concessum absoluendi ab omni irregularitate, excepta quæ oritur ex homicidio voluntario (dico priuegium, alioquin enim Episcopi non possunt dispensare in lege Pontificia) secundo, qui occultum homicidium perpetravit, nullo tempore ad sacros Ordines promoueri potest, nec ad vlla beneficia. Si verò vim in repellendo modum excessit, iure ipsi quodammodo dispensatio debetur.

Cum homicida voluntario, quamuis occultus sit, ¹
solus Papa dispensare potest.

Probabile est, Episcopum dispensare posse in irregularitate ex mutilatione illicita si occulta sit. ²
Ratio, quia Concilium tantum exprimit homicidium: Quare hæc exceptio firmat regulam in alijs. Et licet in iure æquiparentur homicidium & mutilatio ad causas incurrendi irregularitatem, non tamen quoad cætera. Item Episcopus dispensare potest in homicidio occulto facto causa defensionis, sed excedendo moderamen inculpatæ tutelæ. Ratio, quia tale homicidium, non censetur simpliciter voluntarium.

NB. Probabile etiam est Episcopum dispensare posse cum homicida occulto, quæ tamen hominis necem non intendit directè, sed solum indirectè & in causa, V. C. Si quis mulierem gravidam percussit & abortum procreauit: Si quis tegulam improvidè et recto deijciens hominem occidat, mandatarius fines egressus, omnino occidit.

Nam talia homicidia cum non sint ex proposito

Hh 5 dire.

directo ac formali, non simpliciter ac perfectè voluntaria, sed veluti mixta ex voluntario & casuali. Idcirco eiusmodi occulta homicidia in dispensabilibus non sunt, nec comprehensa sub exceptione Concilii Tridentini.

NB. Parochus potest absoluerè homicidam occultum, si asserat se non habuisse propositum occidendi sed solum rixandi, postea verò necessitate compulsus ut occideret, ne ipse occideretur, nam hoc non censetur reservatum, nisi sit notorium.

NB. Licet is qui ex commiseratione infirmum vertit, ut liberet eum angustijs mortis, graviter peccet, & accelerando mortem irregularis fiat; tamen potest Episcopus cum tali dispensare; Quia homicidium voluntarium indispensabile intelligitur, quod animo crudeli & inimico fit.

3 Cum homicida indirectè voluntario Episcopus dispensare potest, quamvis notorio ad Ordines maiores & beneficium simplex.

4 Nomine homicidij indispensabilis intelligitur homicidium tantum directè voluntarium iniustum, unde cum Clerico in bello iusto occidente potest dispensare Episcopus. Regulares tantam habent potestatem, solum in foro interno.

5 Episcopus per facultatem in Trident. concessam dispensare non potest super Irregularitate oblenitatis defectum, cum Milite, Iudice, Accusatore, teste &c. & similibus Irregularitatibus absque delicto contractis dispensare non potest, Ratio, quia talis irregularitas non provenit ex delicto.

6 Irregularitas non ligat cum gravi periculo vite aut famæ V.C. sacerdos qui occultum homicidium commisit (etsi statim debeat sollicitare dispensationem)

sed nisi Missam celebret, in suspicionem sceleris veniet, potest post pœnitentiam celebrare ad vitandam infamiam. Ratio, quia lex naturalis & diuina de defendenda propria fama, præstat legi humanæ de abstinendo à sacro in irregularitate. Eadem ratio est in alijs irregularitatibus & excommunicatione. Et si in tali casu difficilis sit aditus ad Papam, potest Episcopus dispensare.

C A P. XIII.

De Stupro.

Stuprum (est virginum illicita defloratio) non continet distinctam speciem peccati à simplici fornicatione, si absit dolus, vis. Vnde etiam in confessione non manifestandum necessarium. Ratio, cum enim stuprum siue fornicatio cum virgine modo naturali concubitus fiat, præterquam quod extra legitimum matrimonium, non potest habere intra genus intemperantiæ & luxuriæ aliam deformitatis speciem, quem eam, quæ est simplicis fornicationis.

Nec restitutionis obligatio oritur virgini, si liberè consentiat; quia *nulla est iniuria, qua in volentem fiat.* lib. i. §. vsque ad eò. ff. de iniurijs. nec parentibus, quia puella libertatem habet in corpus suum, quo vel nunquam uti, vel uti, vel abuti potest, quare licet tamen peccet, si abutatur, tum non facit vlli iniuriam, quia utitur iure ac facultate sua. Alia ratio est, si filia volens, patre inuito, domo abducatur, aut venundetur: tunc etiam iniuria patri infertur, utpote cuius ius, ac potestas patria violatur, ideoque ei actio iniuriarum proprio non filiæ consentientis nomine, competit.

Stuprator virginis, liberè consentientis, ad nullam
damni

damni restitutionem in conscientiae foro obligat.
Ratio, quia nullam iniuriam intulit, & licet intulisset patri, tamen non damnum, quia damnum corporis filiae volenti illatum non redundat in patrem, eo quod filia non sit possessio patris, sed liberum sui corporis usum habeat.

Quod si stuprator occultum facinus puellae non sine iniuria infamavit, tenetur damnum inde secutum filiae & parentibus eius resarcire.

Secundo, si Iudex in externo foro, secutus sententiam probabilem Molinae, &c. quod iniuria inferatur parentibus, quorum filia etiam volens constituitur, stupratorem condemnet ad poenam illis solvendam obtemperari debet.

3 Stuprator puellae per vim, fraudemue, debet eam dotare, aut in uxorem ducere, cum in altera natio debitoris sit electio. Lex Exodi 22 de Virginibus stupratis dotandis & in uxorem ducendis, est poenalis non obligans ante Iudicis sententiam.

4 Si puella occulte per vim stuprata, nullum aliud damnum passa fuit, & aequè virum honestum accipit, non videtur ille, qui stuprauit, ad aliquam damni compensationem in conscientiae foro obligandus. Ratio, quia pro iniuria secluso damno, nulla debet fieri restitutio, Puella autem nullum damnum passum est, & claustrum virginalis violatio non est pecunia aestimabilis.

C A P. XV.

De Adulterio.

1 Adultera plerunque non tenetur manifestare prolem esse spurium, quae publice legitima censetur.

Esset enim hæc obligatio valde difficilis, parum vtilis & plus noxia. Vxor enim odium excitaret, se & filium infamaret. Atqui Doctores aiunt, restitutionem bonorum fortunæ ordinariè faciendam, non esse cum detrimento altioris boni, videlicet famæ. Nec filius tenetur credere matri, nisi indubijs probat, ostendatur tunc maritum tempore conceptionis abfuisse. Nam mater semper certa est, pater vero iuris præsumptione est is, quem nuptiæ demonstrant.

Id etiam locum habet, licet mulier circa tempus conceptionis in adulterio deprehensa fuerit; cum enim possit esse filius vtrinque potius præsumendum mariti esse, quam adulteri, nisi graues coniecturæ sint in contrarium, vt si maritus sit sterilis.

NB. Si agatur, V. C. de successione in regno, Ducatu, & filius spurius sit hæreticus, vel pessimus moribus, à quo Respublica graue nocumentum acceptura putatur. Legitimus autem filius, cui re ipsa hæreditas debetur, Reipublicæ vtilis futurus speretur, tunc adultera posthabito famæ suæ, imò etiam vitæ dispendio, rem palam significare debet, si spes sit illegitimi successionem tali ratione impediri posse.

Si adulter sibi persuadeat, vel meritò persuadere debet, prolem ex se genitam esse, debet compensare damnum patri putatitio, & liberis legitimis, quatenus id fieri potest. Ratio, quia adulter eiusce damni causa moralis extitit, quando huiusmodi iniustam actionem exercuit, ex qua suapte natura prolis generatio consequi solet, vt plurimum coniuncta cum damno mariti & liberorum. Sæpe tamen adulter excusatur, eò quòd restitutio fieri non potest, absque priuato vitæ graui dispendio & famæ.

In

3 In dubio utrum proles ex adulterio genita sit, ad-
ulter obligandus videtur ad restitutionem saltem se-
cundum dubij proportionem. Nam si constet deli-
ctum admissum fuisse, praesumptio esse solet con-
nocentem. Et in dubia causa potius faciendum est
innocenti quam nocenti. Quod autem filius illegiti-
mus in dubio se legitimum reputare potest, adulter
non: causa est, quia innocentia & fauor filij omni-
re id meretur, ut legitimus censeatur, donec probe-
tur illegitimus: cum haecenus fuerit in possessione fi-
liationis. At adulter fuit causa iniusta, ut maritus pro-
beat alimento filio tanquam certo, qui tamen dubi-
buis est.

4 Fas est filios illegitimè natos interdum exponere,
si ita necesse sit ad grauem infamiam vitandam, ad-
hibita tamen cautione ne frigore moriatur, & prius
baptizetur, apposita scedula, nec cum per-
iculo infamiae tenetur parens filium sic exponere
sustentare.

TRACTATUS IV.

De

Pactis & Contractibus.

C A P. I.

Quid sit Pactum.

Pactum est duorum vel plurium consensus
in idem; videlicet ad aliquid faciendum
vel non faciendum, vel ad aliquid dandi-
dum.